

(*al-bâgîb*) que designa més aviat les celles que les pestanyes; igual en la *General Estoria*, però en un altre text alfonís tradueix un altre mot àrab que vol dir 'pestanya'. També en parlars nostres pirinencs, uns entenen una cosa o bé l'altra, o bé la parpella. A la Vall de Cardós *bastàya* designa conjuntament les pestanyes i les 'celles' distingides aquestes com la *bastanya de damunt*; a Vall Ferrera és *pestàya* o *pastàya* designant alhora la part carnosa de les parpelles i els pèls que hi neixen; a la Vall de Barravés, *postana* 'parpella' (a Senet, *AlcM*). No ens cal aquí tornar a detallar aquests detalls semàntics, que exposo per menut en l'article PESTANA del *DECH*.

El port. i gall. *pestana* és també un mot general i de sempre, i també allà consta sobretot en el sentit de 'pèls de la punta de la parpella', però no manca avui el de 'parpella' a Portugal; i allà ja trobem documentat el mot a princ. del S. XIV, si bé en el sentit de 'parpella': «os ollos todos cobertos de cabellos das *pestanas*» en la versió gallega de la *General Estoria* (21.10). També és el sentit que li dona a Val. Carles Ros «*pestanya*: párpado, el pellejo blando o túnica con que se cubren los ojos y los defiende cerrándolos» (1762, p. 183).

En llengua d'oc, el mot només es coneix a la part occidental del gascò pirinenc: el bearn. *pestane* 'cella', segons Palay és propi de la Vall d'Ossau (notem que 'pestanya' i 'cella' es diuen generalment *perpelb* en el Bearn), però la prèvia existència de *pestane* en els Alts Pirineus es dedueix dels encreuaments que hi ha sofert amb *paupeta* o *paupadera* (PALPEBRA, -ETRA), donant *bespano* 'parpella' a Banheres de Bigorra (per a la b. cf. el cardosenc *bastanya*, supra), *paupano* allí mateix (Zauner, *RFGn*, XIV, 377, 380), *baspano* en el Lavèda, Lourda i Pontacq, *parpano* a l'Alta Bigorra (Rohlf's, *Le Gc.*, § 339; 2, 419, i Palay). Ara bé, també en gascò, -ane, amb -n- ferma, postula un ètímon en -ANNA amb nasal geminada.

Ja va observar MzPi. (*El Dial. Leon.*, § 12.7) en recollir la forma *pistana* en lleonès occidental (a Villadoril), que del testimoni coincident de la -n- del portuguès amb la del lleonès i la del gascò es dedueix que la terminació del nostre mot no representa -ANEA sinó -ANNA o sí de cas -AMNA; com que per altra banda en català -ny- pot venir de -ANNA però no de -AMNA (cf. *dona* = cast. *dueña*, dan DAMNUM, escon SCAMNUM, antena ANTEMNA, anar *AMNARE), podem afirmar sense vacil·lacions que l'ètímon de *pestanya* terminava en -ANNA.

Essent un sufix evidentment no llatí, demostra ja que són falses les diverses etimologies que s'havien proposat del mot fins al *DCEC*, altrament etim. inacceptables des de tots els punts de vista.⁴ Inútil tornar a refutar-les ni esmentar-les després d'aquella obra. No tenia importància l'it. *pistagna* «striscia imbottita, della stessa stoffa o diversa, che forma il collo del sopràbito, palto o simili», que hom havia suposat antic i guaiador per a l'etimologia; però de seguida es comprengué que havia de ser un terme de costura manllevat: i de fet, no trobant-se més que en el S. XVII,⁶⁰

i en un autor tan amarat d'hispanisme com Buonarroti, era un castellanisme segur.

Molt més interessaven les formes mossàrabs: *pechbèina* «pestaña del ojo» i *pachán* «pestañar» en *Palc.*, avui *feçéine* i *façána* al Marroc: són arabitzacions ja antigues del mot romànic, que no manquen d'interès perquè se'n desprèn que el nostre mot havia d'estar arrelat fins a la costa andalusa des de molt abans del S. XV, puix que hi havia sofert tan fonda evolució fonètica; però no ens ensenyen res de nou sobre l'etimologia: puix que és ben conegut, pels treballs d'Amado Alonso i pels meus, el canvi mossàrab de st en ð.

Sembla que Simonet (*Glos.*) tingui raó en suposar que *bišàniya*, nom vulgar del *Sisymbrium* o *Serpyllum* silvestre (espècie de menta) segons el tunisenc Abenalğazzar (fi S. X), vagi designar més aviat la *Mentha crispata* o la *Mentha aquatica*, de fulles en forma serrada; i que es tracti d'una grafia aproximada del mossàrab *pičània* 'pestanya', per al·lusió a la forma d'aquestes fulles; cosa que ens permetria de fer remuntar la data de primera aparició del mot fins al S. X. Qui sap si també encerta Simonet en intentar posar-la ja en època romana, identificant amb *pestanya* el nom que, segons Plini, donava Magó, en el seu tractat púnic de Botànica, com a denominació grega de la *Sagittaria sagittifolia*: es tractaria d'una comparació de la seva forma sagital amb les pestanyes que sobreixen d'una parpella: i és possible que Plini o ja Magó confonguessin aquí grec o hellènic amb hispànic o hispèric.²

Tornant a un terreny més ferm, bé sembla que *pestanya* no es pot separar del basc bisc. *piztule* 'pestanya', el qual és, o almenys té tot l'aspecte de ser, un compost de *ule* 'pèl' i el basc bisc. *pizta* 'lleganya', és a dir, pròpiament 'pèl de lleganyes'; del basc, *pizta* ha passat al cast. de Bilbao, on també es diu *pisterre* i *pistojo* per «legañoso», Arriaga (*Lexicón, Revoladas*). En parlars cantàbrics es diu *pistaña* per 'pestanya', així a Santander (Mugica), i a tot Astúries («*pistaña*: pestaña» i «*pistañu*: parte muy pequeña de una cosa», Vigón; «*apistañar*: pestañar» en Rato; *pistana*, supra). D'altra banda bilb. *pistojo* 'lleganyós', ast. or. «*pistojar*: parpadear» (Vigón), als quals afegeix GaDiego un burgalès «*despistojarse*: esforzar la vista»; però és clar que fabricar a base d'això un ll. vg. *(DIS)PIZTULE-ARE no sols fóra un «llatí» estirat pels cabells, sinó ben superflu: car és clar que en aquestes formes locals hi ha encreuament amb mots sinònims més coneguts: *bisojo* 'lloc' i 'guerxo' i sobretot combinació de *despestañarse* amb *desojarse*.³

La pista basca prometia però no ens duu a resultats que satisfacin gaire. Car no es veu cap mot basc que, ajuntant-se amb *pizta*, pogués donar *pestanya* (tal com *piztule*). De manera que més aviat cal pensar en un sufix -ANNA, majorment ja que tenim un tipus *ARGANNA, que ha donat el cast. ARGANA, gall. *argana*, 'aresta', i ja que encreuant-ne aquest amb *pestana* ha produït el port. *pargana* id., al costat del qual subsisteix, amb un altre sufix, *argueiro* 'brossa o busca a l'ull'; justament és oportú d'observar que 'brossa de l'ull' sembla